

plačilna zmogljivost. Kot takratna senatorka Filozofske fakultete sem to odločno poudarila in študenti so se mi prišli zahvalit. Soočeni smo bili s kar najbolj rafiniranimi (hinavskimi) ukrepi in pričakovanji Združene Evrope in njeni diktati iz Bruslja so vse do danes kot politično leglo »izsuševanja virov družbene solidarnosti«, ki vodi v socialno patologijo tako znotraj zasebnega kot tudi javnega področja, skratka v celotni družbi.

Filozofi kot Jürgen Habermas in Jacques Derrida od Združene Evrope – čeprav je to Evropa različnih hitrosti – pričakujejo, da se ne bo spustila pod merila socialne pravičnosti, za katera je že v preteklosti sama dala zgledne vzore, in da bo v času politike »onstran nacionalne države« kot »politika brzdanja kapitalizma v prostorih brez meja«. Glede na to, da v svetu sodobne družbe prevladuje troje dejstev, in sicer »denar, moč in solidarnost«, mora po Habermasu vsekakor »socialno povezujoča sila solidarnosti« obvladovati premoč denarja in administrativno moč politike, skratka, razvita solidarnost mora skrbeti za družbeno uravnoteženost. Tem Habermasovim stališčem vsekakor velja samo pritrčiti.

Človek, ljudje smo mnogo, mnogo več kot samo privesek ekonomije – ena od parol moje burjevestniške generacije '68, ki se je protestno, celo za ceno policijskih pendrekov upirala funkcionalizaciji visokega šolstva, takrat pri nas propagiranega kot ideja sprotnega študija.

Skratka, naj bo še enkrat odločno poudarjeno: reforma univerze nikdar ne more biti nadomestek za vse druge spodletele reforme, od ekonomskih, političnih, bančnih pa še kakšnih. V imenu avtonomije univerze, svobode akademskega študija, možnosti izbire študijske smeri, ki si jo vsak posameznik sam izbere, mora vsaka reforma univerze – ki sicer je vedno vpeta v aktualno družbeno stanje – ostati avtonomna in kot taka smiselna kot najširše emancipacijsko gibanje.

Red. prof. dr. Cvetka Hedžet Tóth je predavateljica na Oddelku za filozofijo. Osrednja področja njenega raziskovanja so ontologija, metafizika, etika in aksiologija.

Red. prof. dr. Božidar Jezernik

Začetki današnjega Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo segajo v leto tik pred začetkom druge svetovne vojne. Prvi profesor etnologije Niko Zupanič je sicer računal, da bo dobil profesuro po koncu prve svetovne vojne, ko se je iz Londona, kjer je deloval kot prvi slovenski član Jugoslovanskega odbora, vrnil v domovino. Vendar se je izkazalo, da je bil profesor Zupanič srečnejše roke pri kreiranju državnopravne usode južnih Slovanov kot pri uresničevanju svojih znanstvenih ambicij: preden je zasedel mesto profesorja etnologije, je moral počakati polnih dvajset let. Zapisniki sej Sveta Filozofske fakultete iz let 1920 do 1940 hranijo zabeležene zanimive razprave v zvezi z Zupaničevo profesuro. Profesorja Josip Plemelj in Marijan Salopek se konec leta 1924, denimo, nista sramovala niti na glas vpraševati, »ali je takšna stolica sploh potrebna«, profesorju Ivanu Prijatelju pa se ni zdelo neprimerno navajati (zasebnih) izjav profesorjev Vatroslava Jagića in Jovana Cvijića, ki naj bi bila menda »oba o dr. Županičevem znanstvenem delu zelo slabega mnenja«. S takimi »argumenti« so profesorji Prijatelj, Salopek in nekateri drugi uspešno ustavljali Zupaničevo kandidaturo vse do študijskega leta 1940/41, ko je bila odločitev za njegovo redno profesuro sprejeta od zunaj. Dne 27. junija 1940 je namreč regent Pavel Karađorđević na predlog prosvetnega ministra Božidarja Maksimovića imenoval dr. Nika Zupaniča za profesorja »za splošno in narodno etnologijo«.

Politika je potemtakem zaznamovala etnologijo že od vsega začetka, tesna povezanost med njima pa je ostala prisotna tudi v času po profesorju Zupaniču. Če je profesor Zupanič pred drugo svetovno vojno svoja stališča izražal tako v člankih v dnevnem tisku kot v svojem političnem delovanju, pa se je njegov naslednik profesor Vilko Novak znašel v prav nasprotnem položaju. Novak je bil namreč po svojem svetovnem nazoru blizu stališčem prav tiste stranke, s katero je njegov predhodnik tako vroče-krvno polemiziral, to je klerikalne Slovenske ljudske stranke. V letih po drugi svetovni vojni je vzela v svoje roke škarje in platno vladajoče ideologije Komunistična partija Jugoslavije, ki

je strankarski pluralizem razglasila za nedemokratičen. S tistimi, ki niso delili njenega mnenja, je znala tudi (surovo) obračunati. V takih okoliščinah profesor Novak svojih političnih stališč seveda ni mogel oziroma smel izražati na glas. Že njegovo stališče, sicer povsem v skladu z gledanji dolgoletnega predsednika Slovenske akademije znanosti in umetnosti Josipa Vidmarja, da je narodnost nekaj nezgodovinskega, narojenega, je bilo predmet ostre kritike. Govoriti o politiki, zlasti z vidika opozicije, je bilo preveč tvegano. Zato je politika med etnologi postala kar nekakšen tabu: o njej se ni govorilo, raziskave pa so bile tematsko usmerjene v povsem nepolitične teme.

Kot nekakšno varovalko, da etnologija ne bi ušla z ideoloških vajeti, je bil kot Novakov asistent nastavljen Slavko Kremenšek. Kremenšek je bil ideološko na povsem nasprotnem bregu kot Novak, obema pa je bil skupen bolj ali manj odklonilen odnos do Zupaniča. Ta pa ni prišel do izraza v kritiki njegovega dela, pač pa v mol-

premik raziskovalnega fokusa od stvari na ljudi – na videz majhen korak, a korak z velikanskimi posledicami. Resda te niso bile opazne takoj, toliko bolj ker je tistikrat večina etnologov delala v muzejih in zavodih za spomeniško varstvo, kjer so imeli opraviti predvsem s takšnimi ali drugačnimi predmeti. Tudi sicer so pozornost etnologov še vedno pritegovali predvsem pripadniki tako imenovanega ljudstva, se pravi, prebivalci podeželja. Vendar so bili od evropskih etnologov prav slovenski med prvimi, ki so v svoje raziskave zajeli tudi prebivalce mest. Najprej tiste med njimi, ki so nosili delavska oblačila, a sčasoma so svojo pozornost obrnili tudi na meščane in nato še pripadnike plemstva.

Moji osebni spomini zajemajo nekako drugo polovico delovanja oddelka, ki jo lahko označimo tudi kot čas ekspanzije, in sicer tako v smislu števila redno zaposlenih učiteljev kot tudi v tematskem. Pomemben mejnik na tej poti je predstavljala odločitev za preimenovanje oddelka v Oddelek za etnologijo in kulturno an-

Humanistika nikakor ne more ostajati v slonokoščenenem stolpu, ločenem od aktualnega dogajanja.

ku o njem: njegovih del se ni bralo, še manj pisalo o njih. Vedelo se je sicer, da ni bil zgolj prvi profesor etnologije na ljubljanski univerzi, temveč tudi ustanovitelj Slovenskega etnografskega muzeja in prve periodične znanstvene publikacije *Etnolog*. Mlajši etnologi pa nismo vedeli niti tega, kako se je sploh pisal. Ko smo na oddelku razmišljali o izdajanju svoje knjižne zbirke, smo jo po njem poimenovali »Županičeva knjižnica«. Pod tem imenom je izšlo prvih 19 knjig, šele po simpoziju ob 125-letnici njegovega rojstva smo jo preimenovali v današnjo »Zupaničevo knjižnico«.

Prvo obdobje pomembnejših tematskih sprememb v etnoloških raziskavah so prinesla šestdeseta leta, ko je profesor Kremenšek napovedal

etnologijo in njegova selitev iz glavne stavbe Filozofske fakultete v sedanje prostore na Zavelični ulici. Takrat je namreč že dlje časa potekala ostra polemična diskusija zaradi predloga, da v imenu oddelka za etnologijo dodamo še (kulturno) antropologijo, kar so pred tem že storili kolegi marsikje na »vzhodu« Evrope. Koliko je pri tem posamezne udeležence polemike vodila ideologija in koliko strokovno-politični razlogi, ne vem. Je pa polemika intenzivno potekala domala deset let. Svoj vrhunec je dosegla sredi devetdesetih, ko mi je profesor Kremenšek predlagal, naj se oddelek razdeli na oddelek za etnologijo in oddelek za antropologijo. Po njegovem predlogu naj bi se polemika razrešila s tem, da bi pokojni profesor Zmago Šmitek in podpisani zapustila oddelek

ter ustanovila poseben oddelek za antropologijo. Namesto da bi se razvila tehtna razprava o znanstvenih in strokovnih vprašanjih, so se pojavljale bolj ali manj težke besede, prišlo je celo do izključevanj. Najbolj žalostno prav gotovo leta 2005, ko je Slovensko etnološko društvo zavrnilo predlog, da bi Murkovo nagrado podelili Borutu Brumnu.

V prostorski stiski, v katero je bil ujet »zamudniški« oddelek v glavni stavbi FF, o kaki širitvi ni bilo mogoče misliti. Do te je prišlo šele na prelomu stoletja, ko smo v novih prostorih prvič v svoji zgodovini imeli sočasno redno zaposlenih več rednih profesorjev. Najprej sta bila v naziv rednega profesorja imenovana Zmago Šmitek in Janez Bogataj. Njima smo sčasoma sledili še Božidar Jezernik, Rajko Muršič in Mirjam Mencej, z Oddelka za sociologijo pa se nam je pridružil še Bojan Baskar. Poleg rednih je bilo poslej na oddelku redno zaposlenih še več izrednih profesorjev in docentov. Naš problem tako ni več v tem, da ima oddelek enega samega profesorja in večje število asistentov, pač pa ravno obratno, da ima več učiteljev in premalo asistentov (pravzaprav samo enega, in to s polovičnim delovnim časom). To je na oddelku široko odprlo vrata za pluralizacijo tematskih interesov in stališč, zastopanih med učitelji. Večji prostori pa so nam tudi omogočali, da smo vpisovali veliko večje število študentov kot nekoč.

Pluralizacija pogledov in stališč pa ni več prihajala do izraza v obliki ideoloških in političnih nasprotij. Zlasti od začetka 21. stoletja je predvsem po zaslugi pokojnega profesorja Brumna etnologija/kulturna antropologija tudi na Slovenskem vedno bolj odločno in izrecno začela nastopati v vlogi zagovornika vseh marginaliziranih, ne samo pripadnikov oddaljenih ljudstev v Afriki, ki jih je profesor Brumen raziskoval s toliko žara in predanosti, temveč tudi v odnosu do rušenja na Metelkovi ulici v Ljubljani, do izbrisanih in podobnih tem. Stališče, ki ga še danes zavzeto zastopa velik del učiteljev na oddelku. Tak, angažiran pristop večine učiteljev je v času vrhunca migrantske krize po letu 2015 privedel do živahnih diskusij med študenti, ki so zastopali dvoje stališč. Eni so se z veliko empatijo zanimali za vsa vprašanja,

povezana z migranti, drugi pa so menili, da učitelji na oddelku posvečamo vprašanju migracij preveliko pozornost. Med vsemi omenjenimi polemikami pa prav ta polemika lahko postane najbolj plodna, saj gre v njej za resnično tehtna vprašanja.

Namreč, hitro spreminjajoče se okoliščine silijo humanistiko v hitre odzive, zlasti kadar se znajdejo na mizi najbolj pereče teme dneva. Humanistika nikakor ne more ostajati v slonokoščenem stolpu, ločenem od aktualnega dogajanja: vsak tak poizkus ima lahko zanjo trajno negativne posledice. Po drugi strani pa spet ni sprejemljivo, da se dnevnim temam posveča preveliko pozornost: tak pristop jo namreč lahko zapelje stran od znanstvenosti. Neugoden položaj med Scilo in Karibdo sili v premislek o tem, kako naprej. Na to vprašanje si mora vsak dan sproti odgovarjati vsak etnolog/kulturni antropolog, še zlasti pa prihajajoče generacije. V svoji zgodovini je bila naša veda eno od pomembnih orodij oblikovanja družbenih identitet, v hitro spreminjajočih se okoliščinah njenega sodobnega delovanja pa se utegne zgoditi, da bodo družbene okoliščine bolj oblikovale njo.

Novi časi in nove okoliščine so tedaj na dnevnih red postavljale vedno nova vprašanja, ki so terjala odgovore, če smo se hoteli prilagajati spremembam, zdaj edini stalnici delovanja oddelka, in na ta način ohraniti aktualnost in širši družbeni pomen svoje znanstvene discipline. Ves čas pa je ostalo še naprej aktualno vprašanje odnosa do ideologije in politike, v času političnega pluralizma tudi do političnih strank. Vprašanje se ne le ponavlja z veliko trdoživostjo, temveč ohranja svoj nekdanji pomen. Namreč, če se neka veda ali raziskovalna in/ali pedagoška institucija preveč tesno poveže z eno politično opcijo, to hkrati povzroči, da ta postane – v očeh konkurenčne politične opcije – negativno politično opredeljena. S tem delovanjem je povezana nevarna možnost, da znanstvenim spoznanjem – tudi tistim povsem nepolitičnim – damo politični predznak. Po drugi strani, kar morda najljepše ponazarjajo prav trije ustanovitelji etnologije/kulturne antropologije kot akademske discipline, pa smo seveda vsi, vključno z

univerzitetnimi učitelji, politična bitja in se politiki ne moremo povsem izogniti, pa če si še tako prizadevamo za to.

Red. prof. dr. Božidar Jezernik je diplomiral na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, magistriral in doktoriral pa na Filozofski fakulteti; podoktorski študij je opravil na London School of Economics. Je profesor za etnologijo Balkana in kulturno antropologijo in vodja programske skupine Slovenske identitete v evropskem in svetovnem kontekstu ter temeljnega raziskovalnega projekta Dediščina prve svetovne vojne: reprezentacije in reinterpretacije. Je avtor več znanstvenih monografij. Za svoje znanstveno-raziskovalno delo je prejel Kajuhovo nagrado (1984), Gourmand Award »Best Coffee Book« (2014) in Murkovo nagrado za življenjsko delo (2015).

Red. prof. dr. Primož Južnič

Zadnja leta so bila na Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo zelo dejavna in razgibana. Zagotovo gre za področja, ki so pod velikim vplivom razvoja informacijske družbe, zato smo sprememb vajeni in nanje pripravljeni.

Začeli bi z zakonskimi spremembami, saj pomembno določajo dejavnosti, za katere izobražujemo na oddelku. Novembra 2015 so bile objavljene sprejete spremembe Zakona o knjižničarstvu, ki določajo zakonske osnove delovanja knjižničarstva kot javne službe. Predstavniki oddelka smo aktivno sodelovali pri pripravi strokovnih osnov, predlogih, spremembah in razpravah o zakonu. Zakon je tako, po več kot 15 letih, med drugim določil tudi, kdo lahko opravlja dela bibliotekarja. Za tiste, ki nimajo izobrazbe s tega področja, zahteva znanja iz temeljnih vsebin, seveda pridobljenih v okviru akreditiranih študijskih programov. Bibliotekarski izpit ni več preverjanje znanja, kot je bil pred temi spremembami, temveč preverjanje usposobljenosti za strokovno delo, torej licenca. Na oddelku smo imeli že pozitivno izkušnjo s podobnim programom za šolske knjižničarje, študijskim